

הגדה של פסח

מיט אַ סאַציאָליסטישען נוסח.

"פֿערלאַג: "דער סאַציאַלדעמאָקראַט"

—
דרוק פֿון בנימין גייצהאלס נ"י

פאדגורזש - 1919

—
Drukarnia B. Geizhnisa, Kraków-Podgórze.

Hagode Shel Peysekh

In a Socialist Mode

Publishing house: "The Social-Democrat".

—
Printed by Benjamin Geitshals *N"Y* [May his light be illuminated]
Podgorzh - 1919

—
Drukarnia B. Geizhnisa, Kraków-Podgórze

דיזע בראזשור איז דאס ערשטע מאָל אַרויס אין אַמעריקע. אין יאָהר 1900 איז זי ערשינען עטוואָס אומגעענדערט אַרויסגעגעבן פֿון "בונד". אין יאָהר 1910 איז זי ערשינען אין פֿערלאַג פֿון "סאַציאַל-דעמאָקראַט" און איצט ערשיינט זי אין דעם זעלבען פֿערלאַג מיט קליינע אומענדערונגען. צוגעפאַסט צו די היינטיגע פֿערהעלטענישען.

[דיזע צוויי-שפּראַכיקע דיגראַפֿע נוסח איז איבערגעזעצט און פֿאַרמאָטירט געוואָרן פֿון שלמה דזשעק ענקין לואיס אין יאָהר 2025].

אַריינפיר פֿון טראַנסקריבער/איבערזעצער (2025)

טייערע לייענערס,

דער דאָזיקער פֿאַראַדישער פירוש אויף דער טראַדיציאָנעלער "הגדה של פסח", וואָס איז געשריבן געוואָרן מתוך ווייטיק און קאָמף אויף כדי צו פֿאַרשטאַרקן דער סאַציאַליזם, איז אַ פֿראַכטפֿולע און רירנטע שטיק פֿון אונזער ייִדישע ירושה. דאָ ווערט פֿאַרגעשטעלט דער גאַנצער אַריגינעלער טעקסט, אָן קיין שום ענדערונגען אָדער צענזור. דערפֿאַר מוז איך באַוואַרענען דעם לייענער: **לייענט קריטיש!!**

דאָס איז אַ שטאַרקער טעקסט, און וועט זיכער באַגייסטערן היינטיקע סאַציאַליסטישע און "לינקע" ייִדן. טראָץ דעם, שטעלט עס פֿאַר מיט נאָיוויטעט געוויסע קאָנצעפטן וואָס זענען אי פֿאַלש, אי שעדלעך. איך שטעל דאָ פֿאַר די פֿאָלגנדע ביישפּילן:

1. אַ פֿאַרעלטערטער סאַציאַליסטישער פֿאַרשטאַנד פֿון דעם "פֿראַגרעס" אין דער געשיכטע, וואָס האַלט למשל אַז

דאָס מאַדערנע שקלאַפֿעריי איז געווען ווייניקער ברוטאַל ווי דאָס פֿאַר-מאָדערנע שקלאַפֿעריי, און אַז אינדיגענע פֿעלקער זענען ערגעץ-ווי "פרימיטיוו". אַזאַ פֿאַרשטאַנד פֿון דער געשיכטע האָט ראַסיסטישע אימפּליקאַציעס וועלכע מיר טאָרן נישט איגנאָרירן.

2. אַן איבער-פשוט'ע און רעאַקטיווע אַנטי-רעליגיעזע פּאָזיציע, וואָס אָנערקענט נישט אַז "רעליגיעזע" טיילען פֿון

אונזער קולטור, אַזוי ווי מדרשים, ברית-מילה, און יום-טובים, האָבן ווערט אפילו פֿאַר וועלטלעכע אידן, ווייל זיי זענען אַ פֿונדאַמענט פֿון אונזער קולטור און ציוויליזאַציע. די מחברים פון אַט די הגדה ווייזן אַז זיי זענען שטאַרק איבערגעגעבן צום קיום פֿון דער ייִדישער פֿאָלק צווישן אַנדערע פֿעלקער אויף דער וועלט, אָבער זיי פֿאַרשטייען אַ פנים נישט אַז זייער אַנטי-רעליגיעזע פּאָזיציע גיט אַמאָל שטיץ פֿאַר אַנטי-ייִדישע כוחות וואָס ווילן אויסמעקן אָדער אַסימילירן דאָס ייִדישע פֿאָלק. אַט דער אַנטי-רעליגיעזער קוקווינקל איז מסתמה צוליב דעם וואָס אַ טייל רבנים אין יענע צייטן האָבן געשטיצט דער קאָפיטאַל אַנשטאַט די אַרעמע ייִדן אין זייערע קהילות. היינטיקע רבנים מוזן זיך היטן קעגן אַזאַ עבירה.

3. געבן שטיץ דווקא פֿאַר רעוואָלוציאָנערער געוואָלד אַנטקעגן אַ שלומ'דיקע סאַציאַליסטישע רעוואָלוציע. די

מחברים פון די דאָזיקע הגדה האָבן געהאַלטן אַז מען קען נאָר איבערקערן די קאָפיטאַליסטישע עקספּליאָאציע מיט געווער. דאָס איז צו פֿאַרשטיין, ווייל מען האָט נישט געגעבן פֿאַר אַרעמע לייט אין יענע צייטן קיין שום שלומ'דיקער וועג צו דער פֿרייהייט. אַט די הגדה איז אַ וויכטיקע דערמאָנונג פֿאַר די מיט מאַכט אַז, ווען די מאַסן קענען נישט אַריינפירן דער פֿראַגרעס שלומ'דיקערהייט, וועלן זיי זיך נעמען צו געוואָלד זיך צו באַפֿרייען. טראָץ דעם, איך האָף אַז די אונטערדריקטע מאַסן וועלן היינט קענען אַריינפירן די נייטיקע סאַציאַלע ענדערונגען שלומ'דיקערהייט. רעוואָלוציאָנערער געוואָלד זאָל מען פֿאַרשטיין ווי אַ לעצטע ברירה, נישט קיין פּלאַימדיקע נייטיקייט. די גלאָריפֿיצירונג פֿון געוואָלד איז נאָר גורם דער צעשטערונג.

איך באַדאַנק דער פֿונדאַציע פֿאַר דער ייִדישער קולטור ע"ש יעקב זיפער און שלמה ווייסמאַן פֿאַר זייער שטיץ אין דערלאָזן אַז די דאָזיקע איבערזעצונג און טראַנסקריפציע זאָלן אַרויסקומען אויף דער וועלט. איך האָף אַז מען וועט לייענען די דאָזיקע הגדה מיט אַ נייגערקן מוח און אַן אָפֿענעם האַרץ.

—
This brochure was first released in America. In 1900 it was published, slightly modified, by the “Bund.” In 1910 it was published by the publishing house “Social Democrat.” And now, it is being republished by the same publishing house with minor modifications, suitable for the present state of affairs.

[This bilingual digital version was translated and formatted by Shlomo Jack Enkin Lewis in 2025.]
—

Translator’s Introduction (2025)

Dear readers,

This parodic commentary on the traditional Passover *Hagode*, which was written from a place of pain and struggle as a way of teaching and promoting socialism by radically re-reading the Passover story, is a brilliant and moving piece of our Jewish heritage. This translation does not censor or alter the original text; rather it attempts to convey this text in its entirety. As such, I have a warning for the reader: **read critically!!**

This text is powerful, and is rightly a source of inspiration for contemporary socialist and leftist Jewish people. Nevertheless, it also rather naively endorses some concepts that are inaccurate and harmful.

I will single out, as examples worthy of attention:

1. **An antiquated socialist understanding of the progress of history**, which characterises modern slavery as somehow less brutal than pre-modern slavery, and would consider most indigenous peoples as “backwards.” Such an understanding of history has racist implications which I believe were unintentional, but which cannot be ignored.
2. **A simplistically reactive anti-religious stance**, which does not acknowledge that “religious” practices, such as *midrashic* storytelling, *bris milah*, and holiday observance, hold value even for non-religious Jews as vehicles of our culture and civilization. The writers of this *Hagode* display clear investment in the survival of the Jewish nation among all nations of the world, but fail to see how their anti-religious stance sometimes aligns them with anti-Jewish attempts to erase and assimilate the Jewish people. This *Hagode*’s complete rejection of religion is likely due to rabbis who aligned themselves with Capital’s dominance against the needs of their own communities. Contemporary rabbis must be careful not to do the same.
3. **An endorsement of revolutionary violence as preferable to a peaceful socialist revolution.** The authors of this *Hagode* saw no way to defeat capitalist exploitation besides through armed struggle. This is understandable, because the poor were not being given any peaceful path to freedom. The example of this *Hagode* can be taken as a sobering reminder to those in power that, when the masses are denied the means to effect change peacefully, they will resort to violence. Nevertheless, it is my hope that oppressed people today will be enabled to implement necessary social change peacefully. Revolutionary violence should be viewed as a last resort, not glorified as a necessity. The glorification of violence brings only destruction.

I wish to thank the Foundation for Yiddish Culture in Honour of Jacob Zipper and Shloime Wiseman for their support in making this translation possible. I hope this translation (and the original Yiddish work that is here digitised for the first time) will be read with an inquisitive mind and an open heart.

פטר'ן דעם חמץ.

מען קומט אַ היים פֿון דער אַרבייט ביי נאַכט. מען צינדט אָן אַ שטיקעל ליכט. מען זוכט אויפֿען טיש, אין אייוועלע און אונטערן אייוועלע, אויף די פֿאַליצעס און אונטער די פֿאַליצעס און אין אַלע ווינקעלעך, אפשר האָט זיך ערגיץ וואו פֿערוואַלגערט אַ שטיקעל חמץ... צו פֿערטרייבען דעם הונגער. געפֿינט מען נישט – נעמט מען די פֿויסט צוקאַפענס און מען לעגט זיך שלאָפֿען. געפֿינט מען צופֿעליג יאָ דאָן זאָגט מען "כל חמירא וחמיעא דאיכא ברשותי" און מען עסט דאָס אויף מיט איין אָטעם ווי די עשרת בני המן, אַז עס בלייבט נישט איבער אַ פיץ און דאָן זאָגט מען:

הא לחמא עניא. אַט אַזוי עסט מען און אַזוי ווערט מען פֿערשוואַרצט אויף דער וועלט, דעם גאַנצען טאָג האַרעוועט מען און, אַז מען קומט ביי נאַכט אַ היים איז נישטאָ וואָס איבערצובייסען. דאָס ווייב שלאָפֿט. די קינדער שלאָפֿען! האַבען זיי שוין געגעסען? ווער ווייסט? געפֿינט מען עפֿיס אין אייוועלע – איז דאָס עסען קאַלט און איבערגעשטאַנען – נור אַ בויך-וועהטאָג. אַך-אַך! השתא הכא, איצטער האַלט דאָס אַזוי ווייט, לשנה הבאה – ווייסט דער טייוועל ווי אַזוי עס וועט זיין...

די פֿיער קשיות.

טאַטע איך וועל דיך פֿרעגען פֿיער קשיות. די ערשטע קשיא איז: מה נשתנה, מיט וואָס זענען מיר ערגער פֿון שמואל דעם פֿאַבריקאַנט, פֿון מאיר דעם באַנקיר, פֿון זרח דעם מלוה, פֿון שבתי דעם פֿאַסקאַרוזש, פֿון ר' טאָדריס דעם רב?

Clearing Out The Khomets.

You come home from work at night, you kindle a bit of light, and you search on the table, in the oven and under the oven, on the shelves and under the shelves and in every corner, maybe somewhere there's hidden a bit of *khomets* [leavened food]... to drive out your hunger. If you don't find any - you wave your hands in exasperation, and go lie down to sleep. But if you do happen to find some, you say "*Kol khamiro v'khamiyo d'iko virshusi*," [all leaven or anything leavened that is in my possession], and you eat it up in one breath, like the ten sons of Haman, so not one piece is left, and then you say:

"Ho Lakhmo Anyo." [This is the bread of affliction.] Thus do we eat, and thus is our life made difficult in the world. Break your back the whole day, and when you come home at night, there's not one bite to eat. Your wife sleeps. Your children sleep! Have they eaten?? Who knows. If you find something in the oven - it's cold and old leftovers - only a stomach ache. Akh! Akh! *Hashato hokho* [now we are here] - it's already so bad... *L'shono habo'o* [next year] - devil knows how it'll be...

The Four Questions.

Tateh, [father,] I want to ask you four questions. The first question is:

Ma nishtano [what is the difference], in what way are we worse than Shmuel the factory owner, than Meir the banker, than Zerach the lender, than Shabse the profiteer, than Reb Tudros the rabbi?

זיי טהון גאר נישט און האָבען צו עסען און צו טרינקען, סיי ביי טאָג, סיי ביי נאַכט, כאַטש הונדערט מאָל און מיר האָרעווען מיט אַלע אונזערע כחות דעם גאַנצען טאָג און ביי נאַכט האָבען מיר נישט צו עסען, אפילו איין מאָל אויך נישט? די צווייטע קשיא איז: זיי האָבען גרויסע פאַלאַצען. אויסגעפּוצט און איינגעריכטעט מיט אַלע וויגאַדעס. פֿיעל שעהנע צימערן שטעהען גאר ביי זיי ליידיג. און מיר ליגען צוזאַמענגעשטיקט אין אַ לאַך און מען וויל אונז פֿון דאַנען אויף אַרויסוואַרפֿען? די דריטע קשיא איז: זיי טהון גאר נישט און טראָגען די טייערסטע קליידער און מיר האָרעווען ווי אַקסען און האָבען נישט אַ העמד אויפֿ'ן לייב? די פֿיערטע קשיא איז: זיי עסען אָב אַ גוטען מיטאָג. טרינקען אַ גוט גלאַז וויין און לעגען זיך שלאָפֿען אין אַ ווייכען וואַרימען בעט, און מיר זענען "כלנו מסבין" – מיר שפּאַרען זיך נור צו אין אַ ווינקעלע אויף אַ זאַק פֿון שטרוי, כדי מיר זאָלען באַלד ווידער אויפֿשטעהן צו דער אַרבייט.

טאַטע ענפֿער'זשע מיר אַ תירוץ אויף אַלע פֿיער קשיות!

(דער טאַטע פֿערטראַכט זיך אַ וויילע, קראַצט זיך אין קאָפּ דערנאָך ענפֿערט ער):

דער תירוץ, מיים קינד, איז אַזוי:

עבדים היינו לפרעה במצרים, קנעכט, שקלאפֿען זענען מיר געווען ביי פרעה'ן אין מצרים, און האָבען געקנעטען ליים, געברענט ציגעל, געבויעט שטעדט, און געהאָרעוועט ווי אַקסען. דעמולט אָבער האָבען מיר געגלויבט אָן אַ גאָט, וואָס האָט מיטלייד מיט די אומגליקליכע און געקנעכטעטע און וועט אונז דורך זיין דיענער משה אַרויספֿיהרען פֿון פרעה'ס קנעכטשאַפֿט; היינט אָבער, זעהען מיר ווי גאָטס-דיענער, די רבנים און כלי קודש האַלטען מיט די רייכע בלוטזויגער און

They do nothing, and have enough to eat and to drink, both day and night, at least a hundred times over – And we labour with all our might the whole day long, and at night we don't have enough to eat, even once over?

The second question is: They have big mansions, fashionable and furnished with every furnishing. They have many beautiful rooms just sitting empty - And we lie squished together in a hole in the ground and they want to evict us from here, too?

The third question is: They do nothing, and wear expensive clothes - And we labour like oxen and don't have a shirt on our backs?

The fourth question is: They eat up a fine dinner, drink a glass of good wine, and lie down to sleep in a soft, warm bed – And we are "*kulanu m'subin*" [all leaned over] – we just lean over, crammed into a tight corner on a sack of straw, only so we can all too soon pick ourselves up again for work.

Tateh, please give me a good explanation for all four questions!

(The father thinks it over for a while, scratches his head.... then he answers:)

The explanation, my child, is this:

"Avodim Hoyinu L'Faroy B'Mitsroyim," we were servants – slaves – to Pharaoh in ancient Egypt, and we kneaded clay, baked bricks, built cities, and laboured like oxen. But in those times, we believed in a God, who has solidarity with the unfortunate and the enslaved and would through his servant Moses redeem us from Pharaoh's service. Today, however, we see how God's servants, the rabbis and holy men, stand by the rich bloodsuckers and

אונטערדריקער, פֿערטיידיגען זייער "אַרדנונג" פֿון אויסבייטונג און אונטערדריקונג. היינט דערוועקט זיך אין אונז דאָס בעוואוסטזיין, דאָס מיר האָבען נישט אויף וועמען צו האָפֿען ווי גאָר אויף זיך אַליין. מיט אונזער אייגענעם כח אַרגאַניזירט און צוזאַמענגעשלאָסען מיט אַלע אונטערדריקטע און עקספּלאָאַטירטע, דורך אונערמיעדליכען און ריקזיכטלאָזען קאַמף וועלען מיר זיך בעפֿרייען און ברענגען די גאולה פֿאַר דער ליידענדער, בלוטענדער מענשהייט. מיר דאַרפֿען דיך איצט דערמאָנען מיט ליעבע און זעהנזוכט איבער דעם פטור ווערען מצרים, דאָס קנעכט-הויז, טאָג אַזוי נאָכט דערצעהלען אונזערע קינדער און קינד'ס-קינדער דעם גרויסען און הייליגען געדאַנק פֿון זעלבסט-בעפֿרייאונג און וואָס מעהר ווער דערצעהלט – דער איז געלויבט.

מעשה בר' שמואל דעם פֿאַבריקאַנט, ברבי מאיר דעם באַנקיר, ברבי זרח דעם מלוה,

ברבי טאָדריס דעם רב. ווי דיזע אַלע שעהנה מענשעלעך זיצען זיך צוזאַמען, טרינקען זיך אַ גלעזעלע גוטען וויין און קלערען אויך אַרום "יציאת מצרים". די מעשה אָבער מיט'ן פּראָסטען פשט געפֿעלט זיי גאָר נישט. סטייטש! – זאָגען זיי – קנעכט מאַכען א בונט און בעפֿרייען זיך! וואָס איז דאָס פֿאַר אַ יושר גלאַט סתם בונטעווען זיך! וואו וועלען מיר דען אין דער וועלט אַהין קומען? ניין, דער פּראָסטער פשט טויג דאָ פֿאַר אונז גאָר נישט, מיר מוזען זוכען אַן אַנדער דרש, מיר מוזען זיי קיין צייט נישט געבען דיזען פּראָסטען פשט צו פֿערשטעהן. דענסטמאָל שטעלט זיך אַוועק ר' שמואל און דרש'נט: "כל ימי חיך הלילות", דיין גאַנצעס לעבען זאָל נור זיין ביי נאָכט, ביי טאָג אָבער זאָלסטו זיין מיינער, מיין קנעכט, מיין שקלאָף, זאָלסט ביי מיר אַרבייטען אין פֿאַבריק און פֿערשוואַרצט ווערען. ר' טאָדריס דער רב שטעלט זיך אַנידער, פֿערגלאַצט

oppressors, defending their "order" of exploitation and oppression. Today there awakes in us the knowledge that we have no-one in whom to hope except for ourselves. With our own power, organized and united with all the oppressed and exploited, with tireless and well-directed struggle, we will free ourselves and bring the *g'uloh* [redemption] for suffering, bleeding humanity. We must now remind ourselves with love and yearning of the sweeping away of *Mitsrayim*, the slave-house. Day and night we must tell our children and our children's children the great and holy Idea of self-liberation. And whoever speaks of it frequently is praiseworthy.

Ma'aseh b'Rabi Shmuel, [a story of Rabbi Shmuel] the factory owner, of Rabbi Meir the banker, of Rabbi Zerach the lender, of Rabbi Tudros the rabbi. How all these fine little men sit down together, drink a glass of good wine... And they too contemplate "*Yetsias Mitsroyim*" [the Exodus from Egypt]. But the story with its simple meaning, they can't stand. What's this! - they say - Slaves unite and free themselves! How can it be fair to simply unionize, just like that! What would then become of us in the world? No, the simple meaning doesn't work for us at all, we must find other interpretations; we must not leave them any time to understand this simple meaning. With that, Rabbi Shmuel sits back and expounds: "*Kol y'mey khayekho - haleylays*" [All the days of your life - the nights] - your whole life should only be by night; by day however you should be mine, my servant, my slave. You should work for me in the factory and be downtrodden. Reb Tudros the rabbi takes his seat, lifts

די אויגען צום הימעל און זאגט: "כל ימי חייך – להביא לימות המשיח", אַרבייט נאָרעלע, האָרעווע, ווער פֿערשוואַרצט; דערפֿאַר, אַז משיח וועט קומען, וועט דיר זיין גוט. דו וועסט האָבען אַ ליכטיגען גן-עדן; אָבער "וחכמים אומרים", די אמת'ע קלוגע-מענשען קומען און זאָגען: "ימי חייך – העולם הזה", דיין לעבען איז נור אויף דיזער וועלט, און כל זמן דו לעבסט – זאָלסט דו פֿון איהר און פֿון לעבען געניסען און וויסען, אַז זי איז פֿריי. "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך" – דו זאָלסט געדענקען, אַז דו מוזט זיך בעפֿרייען פֿון קנעכטשאַפֿט און דאָרפֿסט לעבען אַ מענשליכעס לעבען.

ברוך המקום, געבענשט זאָל זיין דער אָרט און געבענשט זאָל זיין די צייט, וואָס האָבען אונז געגעבען אַט דיזע קלוגע און וואָהרע מענשען, וועלכע עפֿענען אויף אונזערע אויגען. "כנגד ארבעה בנים דברה תורה", עס האָנדעלט זיך אום פֿיער סאָרטען מענשען, אום פֿיער קלאַסען: "אחד חכם, ואחד רשע, ואחד תם, ואחד שאינו יודע לשאול".

חכם מה הוא אומר, וואָס זאָגט דער חכם? דער חכם פֿרעגט: "מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהינו אתכם?" וואָס זענען דאָס עפֿיס פֿאַר געזעצען, וואָס גאָט האָט אייך געגעבען? ווי? קען דען אַ גאָט געבען אַזעלכע געזעצען, אַז די גאַנצע מענשהייט זאָל אַרויסגעשלעפט ווערען האָרעווענדיג און קוים האָבען מיט וואָס די נשמה צו דערהאַלטען, און אַ קליינער טייל זאָל פֿון זיי אַלעס אַוועקנעמען, און פֿערשווענדען און אויסברענגען און לעבען אין אַ ים פֿון פֿערגניגען?

רשע מה הוא אומר, דער רשע, דער פֿאַראַזיט זאָגט: "מה העבודה הזאת לכם". וואָס איז פֿאַר אַיך די אַרבייט, פֿאַר וואָס זאָלט איהר טאָקי נישט אַרבייטען? אַ מענש מוז

his eyes towards heaven and pronounces: "*kol y'mey khayekho - l'hovi limoys hamoshiakh*" [all the days of your life - to bring in the days of the Messiah] - work, little fool; struggle, be downtrodden; so that when the Messiah comes, everything will go your way. You'll have your own bright Garden of Eden. However, "*v'khakhomim oymrim*," the truly wise people come and say: "*y'mey khayekho - ho'oylom hazeh*." Your life is only in this world, and as long as you live, you should glory in this world and in life, and know that it is free. "*L'ma'an tizkor es yoym tseys'kho mey'erets Mitsroyim kol y'mey khayekho*" [so you may remember the day you departed from Egypt all the days of your life] - you should remember that you must free yourself from servitude and you must lead a *mentshlekhe* [human] life.

Borukh Hamokoyim. Blessed be the place and blessed be the time that have given us such wise and honest human beings, who open up our eyes. "*K'neged arbo'o bonim dibroh toyroh*" [regarding four sons the Torah speaks] - it deals with four types of people, with four classes: "*Ekhod khokhom, v'ekhod roshoh, v'ekhod tom, v'ekhod she'eynoy yoydea lishoyl*." [One wise, one wicked, one simple, one who does not know how to ask].

Khokhom moh hu oymmer, what does the wise one say? The wise one asks: "*moh ho'eydoys v'hakhukim v'hamishpotim asher tsivo Hashem eloyheynu eskhem*?" [What are the testimonies, statutes and laws that God has commanded to you?] What kind of laws are these, that God gave you? How? Can a God truly give such laws, that all humankind should be dragged out labouring and barely have enough to keep themselves going, while a small few should take everything away from them and squander and indulge and live in a sea of serenity?

Roshoh moh hu oymmer, the wicked one, the parasite, says: "*moh ho'avoydoh hazoys lokhem*?" What's this work to you - why shouldn't you work? Obviously a person must

דאך אַרבייטען, אַ מענש איז דאָך בעשאַפֿען צום אַרבייטען! אַרבייט מאַכט דאָס לעבען זיס!
אַרבייט קינדערלעך! "לכם ולא לו", נור אונז הייסט ער אַרבייטען און פֿערשוואַרצט ווערען, נור
אונז, און ער אַליין שטעקט אַ פֿינגער אין קאַלטען וואַסער נישט אַריין און לעבט פֿון אונזערע
פּראַצע! און ווייל ער נעמט זיך אַרויס פֿון כלל, איז ער אַ "כופּר בעיקר". ער לייקענט אַב די
פֿונדאַמענטאַלע וואַרהייט אַז אַלע מענשען זענען גלייך געבאַרען, און גלויבט נישט אין די
בעפֿרייאונג פֿון דער מענשהייט: דעריבער האָבען מיר מיט איהם נישט וואָס צו מאַכען "ואף
אתה הקהה את שניו", איהם זאָלסטו נור אויסזעצען די צייהן און זאָגען: געדענק, דאָס מיר
האָבען זיך שוין אַ מאָל בעפֿרייט פֿון דעם שקלאַפֿען-הויז, פֿון מצרים, און מיר וועלען זיך נאָך
פֿון דעם היינטיגען יאָך אויך געוויס בעפֿרייען: – מיר און נישט ער, דען דיזע שקלאַפֿען-זעלע
איז אונזער אמת'ער פֿיינד; ער וויל נישט די ערלעזונג און וועט מוזען אונטערגעהן.

תם מה הוא אומר, דער פּראָסטער איינפֿעלטליכער מענש פֿרעגט: "מה זאת?" וואָס
געהט דאָ פֿאַר צווישען אייך? איבער וואָס קריגט איהר זיך? וועגען וואָס שטרייט איהר?
וואָרום זאָלט איהר נישט אַבמאַכען אייער עסק אין גוטען-מיהט? "ואמרת אליו", איהט
זאָלסטו ענפֿערן: "בחזק יד". נור דורך געוואַלט זענען מיר בעפֿרייט געוואָרען פֿון מצרים, און
נור דורך געוואַלט וועלען מיר זיך אויך איצטער בעפֿרייען.

ושאינו יודע לשאול את פתח לו, ווען איינער ווייסט גאָר נישט וואָס צו פֿרעגען, איהם
זאָלסטו בקיצור דערצעהלען די גאַנצע געשיכטע פֿון אונזער אַמאָליגע און היינטיגע
קנעכטשאַפֿט און זאָלסט איהם אַזוי זאָגען:

work; a person was created to work! Work makes life sweet! Work, work, little children! "*Lokhem v'loy loy*" [To you, but not to him] – only us does he order to work and become downtrodden. Only us, and he himself doesn't even lay a finger in cold water, and lives off of our production! And because he removes himself from the collective, he is a "*koyfer b'iker*" [a heretic to the core]. He denies the fundamental truth that all humans were born equal, and does not believe in the liberation of humanity; therefore we have nothing to do with him. "*V'af atoh hak'hey es shinov*" you should only set his teeth on edge and say: Remember that we've already freed ourselves from the slave-house once, from Egypt, and we will from today's yoke also certainly free ourselves – ourselves and not him, for this slave-soul is our true enemy: he does not want the redemption and must surely fall.

Tom moh hu oymmer, the simple honest person asks: "*Mah zoys?*" [What's this?] What's happening here between you? What are you fighting for? What are you struggling over? Why don't you resolve this affair in good humour? *V'amarto eylov*, to him you should answer: "*B'khoyzek yod*," [With a strong hand]. Only through violence were we liberated from Egypt, and so too only through violent struggle will we free ourselves today.

Ushe'eynoy yodeya lishoyl; at p'sach loy, when one has no idea what to ask, you should briefly recount for him the whole history of our former and present enslavement, and should say to him:

מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, שוין פֿון פֿריה אָן האָבען אונזערע עלטערען געאַרבייט פֿאַר פֿרעמדע, פֿאַר פֿריצים, גבירים, רבנים און אַנדער כלי-קודש. אָבער דאָס איז שוין געווען אויף אַ העכערע ענטוויקלונגס-שטופֿע. נאָך פֿריהער זענען זיי גאָר געווען ווילד, פֿלעגען זיך אַרומשלעפֿען סטאַדעס-ווייז, אונבעהילפֿליך, אָהן אַ שום געוועהר, גאַנץ אַבהענגיג פֿון זייער וואוינאַרט אַקוראַט ווי ווילדע חיות און געיאָגט פֿון ביטערן הונגער פֿלעגען זיי זיך שטענדיג הרג'ענען איין סטאַדע מיט דער אַנגערער פֿאַר יעדעם ביסעל שפייז. דערביי פֿלעגען שטאַרקערע די שוואַכערע גאָר פשוט אויפֿפֿרעסען. מיט דער צייט אָבער, אַז מען האָט אויסגעפֿונען פֿערשיעדענע ווערקצייגען און געוועהר, איז מען געוואָרען אַ ביסעל אונאַבהענגיגער פֿון וואוינ-אַרט. ווייל מ'האָט שוין געקאַנט מאַכען פֿאַרראַטען פֿון שפייז און מען האָט שוין נישט בעדאַרפֿט יעדע מינוט דאגה'ען פֿאַר דעם מאָרגעדיגען טאָג. מלחמה צו האַלטען און הרג'ענען זיך האָט מען אפילו דאַמאַלס אויך נישט אויפֿגעהערט, אָבער עס איז שוין געווען אַ גרויסער אונטערשיעד צווישן פֿריהער און איצט. פֿריהער האָבען די געפֿאנגענע נישט געקענט ברענגען קיין שום נוצען, ווייל יעדער האָט מיט די גרעסטע מיה זיך קוים אַליין געקאַנט דערהאַלטען, זיי האָבען געטויגט פֿאַר די בעזיגער אויף כפרות, אַ חוץ וואָס מען האָט זיי געקאַנט אויפֿעסען. און בעזיגער האָבען טאַקי נישט געמאַכט קיין שהיות און האָבען די געפֿאנגענע טאַקי אויפֿגעפֿרעסען, איצט אָבער, אַ דאַנק דעם, וואָס יעדער איז געוואָרען אין שטאַנד מיט הילפֿע פֿון די ווערקצייגען און געוועהר נישט נור זיך אַליין צו דערהאַלטען, נאָר אפילו מאַכען פֿאַרראַטען, איז פֿאַר די בעזיגער געווען פֿיעל מעהר פֿאַרטיליאַפֿט אַנשטאָט די געפֿאנגענע אויפֿצופֿרעסען, זיי בעסער מאַכען פֿאַר קנעכט וועלכע מוזען זייערע הערען אַלץ אַוועקגעבען, וואָס זיי האָרעווען אויס.

Mit'khiloh ovdey avoydoh zoroh hoyu avoyseynu, [From the beginning, our ancestors engaged in alienated works] – Already from the early days our ancestors worked for strangers. For lords, rich men, rabbis, and other “holy men.” Ah, but that was already on a higher evolutionary level. Earlier still they were completely wild; they would drag themselves around in droves, useless, completely unarmed, completely dependent on their environment exactly like wild animals. And, hunted by bitter hunger, they would constantly kill each other, one drove against another, over every bit of food. In this way the strong would quite simply devour the weak. With time, however, as various tools and arms were discovered, they became a little bit more independent from their environments, because they could now make stockpiles of food and didn't have to spend every minute worrying about tomorrow. They didn't stop fighting wars and killing each other even then, but there was a big difference between now and before. Before, captives couldn't bring any use, because each person with the greatest of effort could barely keep himself going; for the victors they were utterly useless, except that they were edible... and indeed, the victors didn't delay, and ate their captives up. Now however, thanks to the fact that everyone was capable, with the help of tools and arms, not only to keep their own selves alive, but even to make stockpiles, it was for the victors much more advantageous, rather than devouring their captives, to make them into servants who must give away to their masters everything; all the fruits of their labour.

עס איז אזוי ענטשטאנען די שקלאַפֿעריי, אָבער ביי דער פֿערשקלאַפֿונג פֿון נור געפֿאנגענע איז דאָס נישט געבליבען. אַ דאָנק דער ווירטשאַפֿטליכער ענטוויקלונג האָבען אַ קליינער טהייל מענשען, וועלכע עס זענען פֿעהיגער געווען צו פֿיהרען מלחמה, זיך געשטעלט בראש, ביסלעכווייז אַריינגעכאַפט די מאַכט אין זייערע הענד און אונטעריאַכט אַלע איבריגע מענשען, אַלע שקלאַפֿערייען, אַלע אונטערדריקונגען וואָס זענען געווען פֿון דאָמאַלס אָן, אויף דער גאַנצער וועלט ביי אַלע פֿעלקער, שטאַמען נור פֿון די עקאָנאָמישע פֿעהרעלטניסע; אָבער אַ דאָנק די זעלבע עקאָנאָמישע פֿעהרעלטניסע; אָבער אַ דאָנק די זעלבע עקאָנאָמישע פֿעהרעלטניסע ציהט זיך אויך פֿון דער צייט אָן דורך די גאַנצע געשיכטע טויזענדע יאָהרען אונאויפֿהערליכע מלחמה צווישען אונטערדריקער און אונטערדריקטע, צווישען די שקלאַפֿען און די הערשער. די שקלאַפֿען פֿלעגען אפֿילו תמיד מנצח זיין, אָבער דאָס שרעקליכע אונגעהויער – די שקלאַפֿעריי, פֿלעגט יעדעס מאָל נור אָן-נעהמען אַנאַנדער געשטאַלט. אַ ביסעל אַ בעסערע ווי פֿריהער, אָבער אין עצם איז זי געבליבען די זעלבע חיה. אזוי האָט זיך די מענשען-פֿרעסעריי אומגעוואָנדעלט אין שקלאַפֿעריי. האָט אין פֿערלויף פֿון יאָהר-טויזענדער אַנגענומען אַלץ נייע און נייע געשטאַלטען, ביז עס האָט זיך אַרויסגעבילדעט די היינטיגע, די קאָפיטאַליסטישע קנעכטשאַפֿט, וואו עס שיינט אַז יעדער מענש קאָן האַנדלען פֿריי, איז אָבער אין אמת'ן אַ שקלאַפֿ. אַן עבד, אפשר נאָך מעהר ווי אַ מאָל.

צא ולמד. נעם און בעטראַכט. וואָס האָבען געוואָלט די פֿערצייטיגע הערען פֿון זייערע קנעכט? זיי זאָלען פֿאַר זיי אַרבייטען און מאַכען אַלץ, וואָס זיי ברויכען. ווען אָבער אַ מענש אַרבייט מוז ער עסען; נו, פֿערשטעהט זיך, אַז זיי פֿלעגען האָבען וואָס צו עסען; אָבער וואָס זיי פֿלעגען אויסאַרבייטען מעהר ווי זיי האָבען געהאַט נויטיג – פֿלעגען די

This is how slavery first began, but it didn't remain the enslavement only of captives. Thanks to technological development, a small slice of humanity, who were more skilled at waging war, set themselves up as leaders, gradually gathered power into their hands, and yoked up all the other people. All slaveries and all oppressions that have existed from then on, the whole world over and among all peoples, stem only from this economic relation. But, thanks to this same economic relation, there also stretches out from that time on, through all of history, thousands of years of ceaseless war between oppressor and oppressed, between slaves and masters. Moreover, the slaves have constantly been victorious! But the terrifying colossus – slavery – has just taken on a new form each time. Each a little bit better than before, but fundamentally it has remained the same beast. In this way cannibalism, transformed into slavery, took on over millenia ever newer and newer forms, until today's capitalist servitude took shape – where it seems as if every person can trade freely, but in reality every person is a slave. A bondslave, perhaps even more than before.

Tsey ulmad, [go out and learn] – go on and think it over. What did the long-ago masters want from their slaves? That they should work for them, and make for them everything that they required. When a person works, however, he needs to eat... Well, naturally, they would have what to eat. But whatever their work produced above their basic needs, the

הערען צונעמען און פֿלעגען זיך לעבען אַ גוטען טאָג פֿון זייער (די קנעכטס) ביטערע פראַצע. די הערען פֿלעגען זאָרגען, אַז די שקלאַפֿען זאָלען נישט אויסשטאַרבען פֿון הונגער און פֿון קעלט, וואָרום ווען אַ שקלאַף שטאַרבט, האָט זיין הער היזק, פֿרעה האָט גוזר געווען מעהר נישט ווי אויף זכרים, ווי איז אָבער איצטער? די גזירה איז אַצינד אויף אונז אַלעמען, אויף אונז אַרבייטער וואָס מוזען פֿערקויפֿען זיך זעלבסט, אונזערע פֿרויען, אונזערע קינדער פֿאַר אַ הונגער לוינ צו די מייסטערס און דאָן איז אונזער לאַגע נאָך אונבעשטימטער און אונזיכערער אַלס די לאַגע פֿון די פֿערצייטיגע שקלאַפֿען. מיר קאָנען נור דאָן שטילען אונזער הונגער, ווען די רייכע דינגען אונז צו אַרבייטען פֿאַר זיי, ענדינגט זיך אָבער ביי זיי די אַרבייט דאָן קימערן זיי זיך וועגען אונז נישט מעהר; פֿון זייערטוועגען מעגען מיר אַלע קרעפֿירען פֿון הונגער – וואָס זיי האָבען געדאַרפֿט, האָבען מיר זיי געמאַכט. מיר האָבען געבויט הייזער און מיר ליגען אויף דער גאַס, מיר האָבען געבויט הייסער און מיר ליגען אויף דער גאַס, מיר האָבען שפייזען געשאַפֿט און צוגעגרייט און מיר זענען הונגעריג, מיר האָבען קליידער פֿערפֿערטיגט און מיר זענען "ערום ועריה", אַרומגעריסען און אַרומגעשליסען נאָקעט און באַרוועס.

וירעו אותנו, אונזערע היינטיגע הערען האָבען אונז בעהאַנדעלט און בעהאַנדלען אונז אונטער דער מאַסקע פֿון גלייכהייט און פֿרייהייט וועלכע די "חיה רעה", די שקלאַפֿעריי האָט לפנים אָנגענומען פֿיעל ערגער אַלס די פֿערצייטיגע הערען. והיה כי תקראנה מלחמה, קומט פֿאַר אַ מלחמה, שיקט מען אונז גע'הרג'עט צו ווערען; בעדאַרף מען האָבען געלד, זענען דערויף געמאַכט "שרי מסים" וואָס רייסען פֿון אונז צינזען, טאַקסעס, שטייערן, קהל-געלד: ברויכען אונזערע הערען פֿעסטונגען, מאַגאַזינען, פֿאַלאַצען – מיר בויען די ערי

masters would take and would live it up by way of their (the slaves') bitter toil. The masters used to take care to prevent their slaves from dying of hunger or of cold, because when a slave dies, his master suffers financial damages. Pharaoh only decreed against the males... But how are things now? The decree is now against all of us: we workers who must sell ourselves, our wives, and our children for starvation wages to the masters; and what's more, our situation is even more arbitrary and more uncertain than that of the long-ago slaves. We can only still our hunger when the rich hire us to work for them – when their work is finished up they don't care about us anymore. For all they care, we can all croak from hunger – what they need, we've made for them. We have built houses, and we lie in the streets. We have harvested and prepared food, and we go hungry. We have finished clothing, and we are “*eyroyim v'eryoh*,” [naked and barren] – torn up and worn down, naked and barefoot.

Vayorey'u oysonu, [and they treated us badly] – Our current masters have treated us and still treat us – under the mask of equality and freedom that the “*khayo ro'oh*” [wild beast], slavery, has ostensibly taken on – far worse than the long-ago masters. *V'hoyoh ki sikrenoh milkhomoh*, when a war happens, they send us off to be murdered. When they need money, they set up “*sorey misim*” [work-tax masters] who tear from us tolls, taxes, tariffs, community funds... When our masters require fortresses, armories, palaces – we build the *orey misk'noys* [garrison cities].

מסכנות. ויתנו עלינו עבירה קשה, אך די עבודה קשה, די עבודה קשה! האבען מיר דען נאך א טראפען בלוט וואס זאל נישט זיין פֿערגיפטעט, נאך א גליעד, וואס זאל נישט זיין אָבעשוואַכט און אָבעטעמפט פֿון דיזער שווערער לייב-און-זעלעטויטענדער אומנאַטירליכער צוואַנגס-אַרבייט?;

ונצעק אל ה' , ביז אַהער האָבען מיר געשריגען צו גאָט, איז אונז אָבער דערפֿון בעסער געוואָרען? איז אונזער אומגליק לייכטער געוואָרען? מיר שרייען נור, מיר זיפֿצען פֿון דער אַרבייט. האָט ווער דערהערט אונזער שטימע? האָט איינער דערזעהען, "את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו?" – דאָס ווייסט יעדער פֿון אונז פשוט, דאָס קויעהלען זיך פֿאַר דעם שטיקעל חיונה. "ואת עמלנו" דאָס זענען די קינדער – זאָגט דער פשוט – אונזערע אַרימע אומגליקליכע קינדער; זיי האָבען נאָך אויף דער וועלט קיין גליקליכע שעה נישט גענאָסען און מיר זעהען זיי שוין אַלס שקלאָפֿען פֿון דער פֿריהער יוגענד! ואת לחצנו – זה הדחק, די שרעקליכע אונערטרעגליכע אונטערדריקונג, און ווייל קיינער הערט אונז נישט און קיינער העלפֿט אונז נישט, דאַרפֿען מיר זיך אויף קיינעם נישט פֿערלאָזען. מיר וועלען נישט געהאַלפֿען ווערען "לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף", אונזער בעפֿרייאונג איז אין אונז אַליין. מיר וועלען זיך אַליין העלפֿען – ולא השליח, מיר אַליין – ולא אחר!

ביד חזקה, – מיט אַ שטאַרקער האַנד – כמה שנאמר, ווי עס שטעהט געשריבען ביי אונזערען דיכטער:

"ווען דיין שטאַרקער אַרעם וויל

שטעהען אַלע רעדער שטיל"

ובזרוע נטויה, – מיט אַן אויסגעשטרעקטען אַרעם כמה שנאמר, ווי אונזערע העלדישע

פֿאַרקעמפֿער האָבען אונז צוגערופֿען:

Vayitnu oleynu avoydoh koshoh, [and they put hard work upon us]. Akh, the hard work, the hard work! Do we then still have a drop of blood that hasn't been poisoned, still have a limb that hasn't been weakened and numbed by this hard body-and-soul-killing unnatural forced labour?

Vanitsak el Hashem, [and we cried out to God]. Until now we have cried out to God, but has that made things any better for us? Has our misery become more bearable? We just keep crying, sighing, from this work. Has anyone heard our voice? Has anyone seen "*es oneynu v'es amoleynu v'es lakhatseynu*" [our plight, our miserable toil, and the pressure on us]? – The answer is obvious to us all, as we kill ourselves for our piece of daily bread. "*V'es amoleynu*," [our miserable toil]: these are the children – the simple meaning says – our poor, miserable children. They have yet to enjoy one happy hour in this world, and we see them enslaved, already from early youth! "*V'es lakhotseynu – zeh had'khak*," [and the pressure on us – that is the oppression], the horrible, unbearable oppression. And because nobody hears us and nobody helps us, we must not rely on anyone else. We will not be helped "*loy al-y'dey malokh v'loy al-y'dey sorof*" [not through an angel and not through a Seraph] – our liberation is through ourselves alone. We will help our own selves – *v'loy hasholiakh* [and not a delegate], we ourselves – *v'loy akheyr* [and no other]!

B'yod khazokoh – with a strong hand – *k'moh shene'emar* [as it is said], as it is written by our poet:

"When you with your strong arm will
All the wheels will stand still"

Uvizroyah n'tuyoh – with an outstretched arm, *k'moh shene'emar* [as it is said], as our heroic vanguard have called to us:

"האַלט הויך מיט אויסגעשטרעקטע הענד אונזער רויטע פֿאַהן פֿון סאַציאַליזם!"
ובמורא גדול – אַ מורא טהוט אַנפֿאַלען אויף די קאַפיטאַליסטען, אַז זיי דער זעהען, ווי
די אַרבייטער אַרגאַניזירען זיך צום קאַמף פֿאַר זייער בעפֿרייאונג.

ובאותות זה המטה – אַרבייטער נעמט דעם שטעקען!
ובמופתים – זה הדם!... דאָס אונשולדיגע בלוט פֿון טויזענדער אַרבייטער, וואָס ווערען
צוקוועטשט דורך די מאַשינען, דער'הרג'עט ביי דער אַרבייט, אויסגעמאַרדט אין 4 מיט אַ
האַלב-יעהריגען וועלט-קריגע. פֿאַר די אינטערעסען פֿון קאַפיטאַל און אימפעריאַליזם – שרייט
צו די אַרבייטער: נעמט נקמה!

דם ואש ותמרות עשן!

הער-גאַט-טייפֿעל-קרייץ-מיליאָנען-האַגעל-דונער-וועטער!
מיר מוזען דאָך אַ מאָל בעפֿרייט ווערען!
און ווען מיר וועלען דאָס האָבען געטהון, וועלען מיר אַנפֿאַנגען צו פֿיהלען, אַז מיר זענען
אויך מענשען, און מיר וועלען לעבען און אַרבייטען ווי פֿרייע מענשען, דער מענשליכער
פֿערשטאַנד וועט אימער גובר זיין די נידריגע, טהירישע תאוות און מיר וועלען זינגען אַ נייעס,
אַ פֿרעהליכעס ליעד. און די קאַפיטאַליסטישע "חיה רעה" וועלען מיר ברענגען פֿאַר אַ קרבן
לכפר על כל עונותינו.

רצח,	משא	ומרור.
מאָרד	ליידען	און ביטערניש.

רצח, שהיו אבותינו אוכלים איש את רעהו. די הגדה וויל זאָגען, אַז וואָס אונזערע אבות
אבותינו האָבען פֿון אייביג אַן געגעסען איינער דעם אַנדערען האָבען ביטער געקעמפֿט און זיך
געריסען צוליעב חיונה, צוליעב פֿאַלשע דעות, צוליעב פוסטע זאַכען, און האָבען געמאַרדעט
און פֿערגאַסען

“Hold high with outstretched hands our red flag of socialism!”

Uv’moyro godoyl [and with great fear] — a great fear falls upon the capitalists when they see the workers organise themselves to fight for their liberation.

Uv’oysoys zeh hamateh [and with signs, that is the staff] – workers, wield the staff!

Uv’moyfsim – *zeh hadam!* [and with wonders – that is the blood]!... the innocent blood of thousand of workers, who are crushed by machines, killed on the job, murdered in the 4-and-a-half-year-long world war – all for the interests of capital and imperialism — is crying to the workers: take revenge!

Dom vo’eysh v’simroys oshon! [Blood and fire and pillars of smoke]!

Lord-God-Devil-Cross-Millions-Hail-Thunder-Weather!

We must someday be freed!

And when we will have accomplished that, we will start to feel that we, too, are people; and we will live and work as free people, human understanding will ever overpower all low, beastly cravings, and we will sing a new, happy song. And we will bring the capitalist “*khayo ro’oh*” [wild beast] as a sacrifice *l’khapeyr al-kol-avoynoyseynu* [to atone for all our sins].

Retsakh,

Murder,

Maso

suffering

Umoroyr.

and bitterness.

Retsakh, shehoyu avoyseynu oykhlim *ish es rey’eyhu*. [Murder: that our ancestors would eat one another]. The *hagode* means to say, that because our ancestors’ ancestors since the dawn of time would eat one another – would bitterly fight and engage in conflict over livelihood, over false ideas, over empty things, and would murder and spill

בלוט ימים-ווייז, מוזען מיר אויך טהון. און די וועלט וועט נישט אַנדערש ווערען: פֿאַר-צייטען זענען געווען די ווינציגע די הערשער איבער די פֿיעלע, איין דעספּאָט האָט געהאַלטען פֿעלקער אונטער זיינע פֿיס, און אַזוי וועט עס אימער בלייבען. ויקוד העם וישתחוו. דאָס פֿאַלק וועט זיך אימער בייגען און דרייען און בוקען.

משא, זו שאנו אוכלים איש את רעהו. און דעריבער, זאָגט ער, מוז דאָס פֿאַלק איצטער אויך ליידען, ווען מיר עסען איינער דעם אַנדערן, ווייל אַנדערש קאָן דאָס נישט זיין, שנאמר, ווייל אַזוי איז עס געזאָגט, אַז ווען מען רייסט נישט און ווען מען ציפט נישט האָט מען נישט, ולא יכלו להתמהמה, און מען טאָר נישט מאַכען צופֿיעל שהיות, וגם צדה לא עשו להם, אַז נישט האָט מען נישט וואָס צו עסען.

מרור זה שאנו אוכלים – על שום מה? און דאָס ביטערניס וואָס מיר נעמען-אַיין איידער מיר ווערען אויפֿגעפֿרעסען, ווייסט איהר צוליעב וואָס דאָס איז? צוליעב דעם וואָס מיר מוזען דורכפֿיהרען איבערמענשליכע אַרבייט. את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך, אַלע אַרבייט, וואָס דאָס פֿאַלק מאַכט איז אַלץ איבערמענשליך, צו פֿיעל אויף אַ מאָל, און אַזאָ אַרבייט שוואַכט-אַב דעם קערפּער מיט דעם גייסט צוזאַמען.

בכל דור ודור אין יעדער דור זענען געווען קלוגע און עהרליכע מענשען, וואָס האָבען דאָס אַלעס געזעהען און פֿערשטאַנען, און האָבען דערקלעהרט, אַז חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא, יעדער מענש מוז זיך אַליין בעטראַכטען דאָס ער איז "ער", דאָס ער איז אַ פֿערזאָן, אַ מענש ווי יעדער אַנדערער, מיט אַלע רעכטע אויף די גענוסען פֿון לעבען ווי יעדער אַנדערער. און איז געבוירען פֿון דער נאַטור פֿריי צו לעבען און צו געניסען, און די פֿרייהייט טאָר קיינער

blood daily – we must do so also. And the world will never become any different: long ago the few were rulers over the many – one despot would crush peoples under his feet – and it will always stay that way. *Vayikoyd ho'om vayishtakhavu* [and the people bowed and prostrated]. The people will always bow and grovel and prostrate.

Maso zoy she'onu oykhlim *ish es rey'eyhu*. [This burden: that we are eating one another]. And what's more, it says, the people now must suffer too, as we eat one another, because things cannot be any different. *Shene'emar*, as it is said: if you don't rip and you don't snatch, you don't have. *V'loy yokhlu l'hismahmeyah* [and they could not delay] – you must not hesitate too much; *v'gam tseydoh loy osu lohem* [and they had no provisions] – since if you do you won't have what to eat.

Moroyr zeh she'onu oykhlim [This bitterness that we are eating] – *al shum mah?* [why is it?] And this bitterness that we take in before we are eaten up, do you know why it is? It's because we are required to carry out beyond-human work. *Es kol avoydosom asher ovdu vohem b'forekh* [All their hard work, that they pressed on them to crush them] all the work the people are doing is beyond-human, too much all at once, and such work exhausts both the body and the soul.

B'khol doyr vodoyr in every generation there have been smart and honest people who saw and understood all of this, and explained that *khayov odom liroys es-atismoy k'ilu hu*, [a person is obligated to view himself as if he himself] – each person must think of himself as “he himself,” as a person, a human being just like everyone else, with every right to the benefits of life just like everyone else, and as being born by nature free to live and to enjoy – and no one may rob

פֿון איהם נישט אַוועקרויבען. וואָס אַ דור ווייטער, ווערט דער דאָזיגער הייליגער געדאַנק (געלויבט איז ער) אַלץ שטאַרקער און ברייטער. און מיר האָפֿען איצטער, אַז ער וועט אונז פֿיהרען לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו, אַז ער וועט אונז לערנען איינאַרדענען די וועלט, וועלכע ער האָט שוין אונזערע עלטערן פֿאַרגעשפּיעגעלט. ער וועט אונז ערלעזען און מיר וועלען איינפֿיהרען אַ געזעלשאַפֿליכע אָרדנונג פֿון אמת'ן גליק און פֿרייהייט פֿאַר אַלע אַרבייטענדע מענשען.

(דעק צו די "משא" מיט די "מרור" ווען דו טראַכטס פֿון דער צוקונפֿט און זאָג):

לפיכך אנחנו חייבים, דעריבער זענען מיר מחויב צו בעשפּרעכען, צו דערקלעהרען, צו פֿערברייטערן דעם גרויסעם מענשליכען געדאַנק פֿון פֿרייהייט און פֿון גלייכהייט, און פֿון דעם אַלגעמיינעם רעכט צו לעבען און צו געניסען, ווייל נור ער אַליין איז אימשטאַנד אונז אַרויסצוציהען מעבדות לחרות, פֿון שקלאַפֿעריי צו פֿרייהייט, מיגון לשמחה, פֿון טרויער צו פֿרייד, ומאבל ליום-טוב, פֿון יאָמער צו גוטע טעג, ומאפֿילה לאור גדול, פֿון פֿינסטערניש צו אַ גרויסען ליכט, ומשעבוד לגאולה, פֿון אונטערוואַפֿענהייט צו זעלבסטשטענדיגקייט, ונאמר לפניו שירה חדשה, און מיר וועלען איהם זינגען אַ נייעס ליעד, איין הערליכעס ליעד – הללוהו!

הללוהו! – לויבט איהם, איר ערליכע לייט. פֿערעהרט זיין נאָמען – "פֿרייהייט"! דער נאָמען זאָל געבענטשט זיין פֿון איצט ביז אין אייביגקייט! פֿון מזרח ביז מערב זאָל געריהמט ווערען דער נאָמען "פֿרייהייט"! איבער אַלע פֿעלקער האָט זי זיך אויפֿגעהויבען, ביז צום הימעל האָט זי דערגרייכט. זי האָט דערגרייכט דעם הימעל און צוטריבען די געטער, האָט זיך אַראָבגעלאָזט אויף דער ערד און צעבראַכען די קייטען! זי הויבט אויף דעם עלענדען פֿון שטויב, דעם אַרימען פֿון

that freedom from him. With each generation, this holy Idea (blessed be he) gets stronger and more widespread. And we hope now that it will lead us *loseys lonu es ho'orets asher nishoba la'avoyseynu* [to give us the land that was sworn to our ancestors] – that it will teach us to organise the world that it already led our ancestors to foresee. It will save us, and we will introduce a societal order of true happiness and freedom for all working people.

(Cover up the “*maso*” [burden] along with the “*moroyr*” [bitterness] when you think of the future, and say):

L'fikhakh anakhnu khayovim - therefore we are obligated to discuss, to explain, and to spread the great human Idea of Freedom and of Equality and of living by and enjoying general rights, because it alone is capable of pulling us out *mey'avdus l'kheyrus*, from slavery to freedom, *mi'yogoy n l'simkho*, from sadness to joy, *umey'eyvel l'yom-toyv*, from laments to good days, *umey'afeyloh l'oyr godoyl*, from darkness to a great light, *umishi'bud lig'uloh* [from servitude to redemption], and from subjugation to autonomy; *v'noymar l'fonov shiroh khadoshoh*, and we will sing for it a new song, a magnificent song: *hal'luhu!*

Hal'luhu! – Praise him, you honest people. Honour his name – "Freedom!" This name should be blessed from now until eternity! From east to west extol the name "Freedom!" Over all peoples she has raised herself up, up to the heavens she has reached. She has reached the heavens and driven out the gods, has lowered herself down to earth and broken the chains! She raises up the lonely from the dust, the poor from

שמוץ רייסט זי אַרויס! און שטעלט זיי גלייך מיט די איידעלע, מיט די ערשטע פֿון דער נאַציאָן.
די הויז-פֿרוי, די מוטער, די שקלאַפֿין, זעצט זי גלייך מיט די זיהן. זי געניסט מענשליך גליק און
פֿרעהט זיך – הללוהו!

בצאת העם ממצרים ווען אַ פֿאַלק כאַפט זיך אַרויס פֿון דער ענגשאַפט און קעמפֿט פֿאַר
זיין בעפֿרייאונג, ווען זיין רעכט איז זיין הייליגטום, און איין מענשליכעס בעוואוסטזיין
בעהערשט איהם, דאָן ברויזט עס אויף ווי דער ים, [צעגניעסט עס זיך ווי ווילדע טייכען], בערג
שפּרינגען פֿאַר אימה, וואַלען ווערען אינגעזונקען. וואָס ברויזט דו דען ים? וואָס צעגניעסט
איהר זיך ווילדע טייכען? וואָס שפּרינגט איהר בערג און וואָרום פֿערזינקט איהר שטאַרקע
וואַלען? פֿאַר דעם הערשער פֿון דער וועלט, פֿאַר די שטאַרקע מאַכט פֿון פֿאַלק. וואָס ווירקט
און שאַפט און צויבערט און בויעט פֿאַלאַצען פֿון שטיינער און, פֿון דער ערד ציהט עס ברויט!

ברוך אתה, געלויבט ביזטו, הייליגער רעיון, וועלכער האָט קיינמאָל נישט אויפֿגעהערט
צו וועקען דעם מענשען, ער זאָל זיך אויפֿכאַפֿען און אַראַבוואַרפֿען פֿון זיך די קייטען פֿון שאַנד,
פֿון ליידען און ערנידריגונג און וועלכער וועט אונז ענדליך ברענגען למועדים ולרגלים הבאים
לקראתנו לשלום, צו גוטע און פֿרעהליכע צייטען, און מיר וועלען איהם דאַנקען על גאולתנו
ועל פדות נפשנו, פֿאַר אונזערע קערפערליכע און גייסטיגע ערלעזונג. ברוך אתה, געלויבט
ביזטו סאַציאַליזם, ערלעזער פֿון דער מענשהייט!

שפוך חמתך גיעס אַראָב דיין וואַרימקייט אויף די פֿעלקער, וואָס קענען דיך נאָך נישט
און אויף די נאַציאָנען, וואָס האָבען דיין נאָמען נישט גערופֿען. זיי פֿרעסען זיך איינער דעם
אַנדערען און פֿערוויסטען זיך אַליין. גיעס אַראָב

the filth she tears away! And she sets them equal with the nobles, with the notables of the nation. The housewife, the mother, the slavewoman, she sets equal with the sons. She revels in human happiness and rejoices – *Hal'luhu!*

B'tseys ho'am mimitsrayim, when a people escapes the constraints and fights for its liberation, when its rights are sacred to it, and awareness of humanity rules it, then it roars forth like the sea, it floods forth like wild streams, mountains leap in fright, swelling waves shrink away. Why are you roaring, o sea? Why are you flooding, o wild streams? Why are you leaping, o mountains, and why are you shrinking, o swelling waves? From before the ruler of the world: from before the strong might of the people. Which impacts and creates and blasts, and builds palaces from stones and from the earth draws out bread.

Borukh ato, Blessed are you, holy Idea, which has never stopped awakening humanity, inspiring them to wake up and cast off the chains of disgrace, of pain, and of degradation, and which will at last bring us *l'moyadim v'lir'golim akheyrim habo'im likroseynu l'sholoym* [to other times and holidays that are coming to greet us in peace], to good and happy times, and we will thank it *al g'uloseynu v'al p'dus nafsheyenu*, for our bodily and spiritual redemption. *Borukh ato*, Blessed are you, Socialism, saviour of humanity!

Shfoyk khamos'kho [pour out your blazing heat] pour out your warmth over the peoples who do not yet know you and over the nations who have not called your name. They devour one another and devastate themselves. Pour out

אויף זיי דיין ליכט, און דיין שטראהל זאל זיי ער-רייכען. פֿערטרייב די פֿינסטערניס און פֿערניכטע די קנעכטשאַפֿט!

לא לנו, לא לנו, נישט פֿאַר אונז זענען אַזעלכע געדאַנקען! אַזוי זאַגט אַ געוויסער קלאַס: מיר האָבען אַ גאַט אין הימעל און ער טהוט וואָס ער וויל. ער ריכטעט איין די וועלט, און נאָך זיין איינריכטונג מוזען מיר לעבען. עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם, זייערע געצען זענען אַבער גאַלד און זילבער, געשאַפֿען פֿון מענשליכע הענד. דיזע לייט האָבען אויגען און זעהען נישט, ווי דער אַלטער ווערט אונטערגעבראַכען אונטער זייערע אַבגעטער, זיי האָבען אויערן און הערען נישט, ווי די שטורם בלאָזט, האָבען מוחות און בעגרייפֿען נישט, דאָס די געטער מוזען פֿאַלען, ווי אַלע פֿריהריגע געמאַכטע געטער, און צוזאַמען מיט זיי וועלען אויך פֿאַלען אַלע, וואָס פֿערטרויען אויף זיי – אַלע, פֿאַר וועמען גאַלד און מיליטאַריזם איז די איינציגע הילף און שוץ.

מן המצר – פֿון דער ענגשאַפֿט, פֿון דער אונטערדריקונג, הויבען זיך פֿעלקער אויף, זיי קעמפֿען און ווערען פֿריי. זענען זיי נור אייניג, דאָן האָבען זיי קיין מורא נישט. וואָס קאָן זיי ווער טהון? ווען זיי העלפֿען זיך אַליין דאָן ציטערן דעספּאָטען! עס איז בעסער צו פֿערלאָזען זיך אויף זיך אַליין, אַלס צו פֿערלאָזען זיך אויף דעמאָגאָגען. עס איז בעסער צו שטיצען זיך אַליין, אַלס צו פֿערלאָזען זיך אויף אַריסטאָקראַטען. דאָס לערנען יעצט די פֿעלקער און זיי קעמפֿען פֿאַר פֿרייהייט. זייער שוץ און זייער פֿעסטונג. זייער מעכטיגער אַרעם איז הויך געהויבען, דער אַרעם פֿון פֿעלקער טהוט וואונדער. מיר ווילען נישט שטאַרבען. מיר ווילען לעבען און געניסען פֿון אונזער אַרבייט! עפֿענט אונז שנעל די טויערן פֿון גליק, לאַמיר אויך דאָרט פֿערוויילען! מיר זענען גענוג געפֿייניגט געוואָרען. עס מוז ענדליך אויך קומען די רעטונג!

over them your light, and may your rays reach them. Drive away the darkness and annihilate servitude!

Loy lonu, loy lonu, such thoughts are not for us! That's what a certain class says: 'We have a god in heaven and he does what he wants. He rules the world, and we must live by his rulings.' *Atsabeyhem kesef v'zohov, ma'asey y'dey odom*. But their idols are gold and silver, made by human hands. These people have eyes and do not see, as the elderly are crushed under their false gods. They have ears and do not hear, as the stormwind [of revolution] blows; have minds and do not understand that these gods must fall, just like all previous created gods, and along with them will fall all those who rely on them – all those, for whom gold and militarism is the only help and security.

Min hameytsar – from the constraints, from the oppression, peoples raise themselves up; they fight and become free. As long as they are united, they have no fear. What can anyone do to them? When they help their own selves, despots tremble! It is better to rely on one's own self, than to rely on demagogues. It is better to support one's own self, than to rely on aristocrats. This is what the peoples are now learning, and they are fighting for freedom, their protection and their stronghold. Their mighty hand is raised high, the hand of the peoples works wonders. We do not want to die; we want to live and enjoy the fruits of our labour! Open quickly for us the gates of happiness, let us too tarry there! We have been tormented enough. There must at last come salvation!

אַרבייטער, אויפגעוואַכט! אַרבייטער, אויפגעוואַכט!
פּראָלעטאַריער, פּאַרווערטס! פּראָלעטאַריער, פּאַרווערטס!

ברוך הבא, ווילקאָמען זייט יעדערער, אין נאָמען פֿון דער בעפֿרייאונג, ווער עס גיט אַ
האַנד צו דער גוטער זאָך.

געהט מיט דעם פֿאַרטשריט, ער איז גוט!
ער באַווייזט גאָר זעלטענע וואונדער
ער ברענגט ליכט אין דער פֿינסטערניש
ער צעברעכט די אייזערנע גראַטעס
ער צעשמעטערט די דעספּאָטען
און בעפֿרייט פֿון זיי די לענדער
און פֿערטיילט דאָס לאַנד צו פֿעלקער
צו פֿעלקער וואָס האָבען לאַנג געליטען
און גיט נאָהרונג צו אַלעמען גלייך –
לויבט דעם ערלעזער, דעם פֿאַרטשריט.
זיין ווירקונג דויערט אייביג.
זיין ווירקונג דויערט אייביג.
זיין ווירקונג דויערט אייביג.
זיין ווירקונג דויערט אייביג.
זיין ווירקונג דויערט אייביג.
זיין ווירקונג דויערט אייביג.
זיין ווירקונג דויערט אייביג.
זיין ווירקונג דויערט אייביג.
זיין ווירקונג דויערט אייביג.

נשמת כל חי ורוח כל בשר, דו ביזט די זעעלע פֿון אַלעס וואָס לעבט, דער הויך פֿון אַלע
לייבער! דורך דיר האַלט זיך אַלעס אין שטענדיגער ענטוויקלונג, אין פֿאַרטוועהדענדער
ענדערונג, אין אייביגען גאַנג אויף דעם וועג צו דער

Workers, awake! Workers, awake!

Proletariat, forward! Proletariat, forward!

Borukh Habo, welcome is anyone, in the name of liberation, who lends a hand to this good cause.

Advance with Progress, he is good!

His impact endures forever.

He works very rare wonders

His impact endures forever.

He brings light in the darkness

His impact endures forever.

He breaks the iron bars

His impact endures forever.

He crushes the despots

His impact endures forever.

And liberates from them the lands

His impact endures forever.

And distributes the land to the peoples

His impact endures forever.

To peoples who have long suffered

His impact endures forever.

And gives sustenance to everyone equally

His impact endures forever.

Praise the saviour: Progress.

His impact endures forever.

Nishmas Kol Khay V'ruakh Kol Bosor, you are the soul of everything that lives, and the measure of all bodies! Through you everything is maintained in constant evolution, in progressive change, in an eternal course on the path to

פֿאַלקאַמענהייט. דו האָסט קיין אַנפֿאַנג און האָסט קיין ענדע, דו בעהערשסט די נאַטור, די וועלט געהט נאָך דיינע געזעצען, אַלע ברואים געהען פֿאַרווערטס נאָך דיר! דו ביסט אימער דאָ און הערסט קיין מאָל נישט אויף! דו וועקסט אויף פֿון שלאָף טוידטע אַטאַמען, שטעלסט זיי צוזאַמען צו לעבעדיגע מאַשינען, דו לאָזט זיי וואַקסען און געדיייען, און נאָכהער זיך ווידער אויפֿלעזען צו אונזיכטבאַרע אַטאַמען אין דעם וועלט-אַל! ווען אונזער מויל זאָל האָבען אַזוי פֿיעל רייד, ווי דער גרויסער ים וואַסער, און אונזער צונג ווערטער, ווי דער ים כוואַליעס און ווען אונזערע אויגען זאָלען אַלעס בעזעהען ווי די זון און די לבנה, וואַלטען מיר אויך נישט בעוויזען אויסצורעכענען איין מיליאָן-טייל פֿון די אַלע פֿערשיעדענע פֿאַרמען פֿון ענדערונג און ענטוויקלונג, וועלכע דו אַלמעכטיגער פֿאַרטשריט, ברענגסט הערפֿאַר! דאָס זאָגען אַלע גלידער אין אונזער קערפּער, דאָס זאָגט די פֿענונפֿט פֿון אונזער מוח, און די צונג ביי אונז אין מויל, און דו ביזט עס, גרויסער פֿאַרטשריט, וועלכער האָט דעם מענשען ארויפֿגעפֿיהרט אויף דעם ריכטיגען געדאַנק, דאָס די מענשהייט דאַרף זיך נישט געגענזייטיג בעקעמפֿען און פֿערצעהרען, זאָנדערען מיט פֿעראייניגטע קרעפֿטען זוכען איהר גליק אין די רייכע אוצרות פֿון דער נאַטור. מציל עני מחזק ממנו, ועני ואביון מגוזלו, דו רעטעסט דעם שוואַכען פֿון די קלאָהען פֿון דעם שטאַרקען און דעם פראַלעטאַריאַט פֿון קאַפיטאַל, וועלכער בעראַבעוועט איהם!

ובכן ויהי בחשכת לילה

(די רעוואָלוציאַנערע ווירקונג האָט נישט אויפֿגעהערט אין דער פֿינסטערער נאַכט).

אז רוב נסים הפלאת בלילה, פֿיעל וואונדער האָסטו בעוויזען, גרויסער פֿאַרטשריט,

דורך די פֿינסטערע נעכט, דורך

perfection. You have no beginning and you have no end; you rule over nature; the world follows only your laws; all creatures advance towards you! You are always present and you never cease! You awaken from slumber dead atoms, you combine them into living machines, you let them grow and flourish, and then unravel themselves again into unconscious atoms in the universe. If our mouths were full of speech as the sea with water, our tongue with words as the sea with waves, and if our eyes could see all like the sun and the moon, we would still not be able to work out even a millionth of all the various forms and changes and evolutions that you, almighty Progress, bring forth! Thus say all the limbs in our bodies, thus says the reason of our minds, and the tongues in our mouths. And it is you, great Progress, who has led people to the correct Idea: that humanity does not need to fight and hurt one another; rather, with her powers combined, she can seek her happiness in the rich treasures of nature. *Matsil oni meykhozok mimenu v'oni v'evyoyyn migozloy*, you save the weak from the thieving of the strong, and the Proletariat from Capital, that robs them!

Uv'kheyn Vay'hi B'kheskhas Layloh

[And So it Was in the Darkness of Night]

(The revolutionary works did not cease in the dark night.)

Az royv nisim hifleyso balayloh [As you worked most wonders at night], many wonders have you worked, great Progress, through the dark night; through the

די נאכט פֿון תוהו-ובוהו האָסטו אַרויסגעצויבערט אַ וועלט. דורך די נאכט, וועלכע האָט געהערשט אין קאָפּ פֿון דעם אורמענשען האָסטו אַרויסגעצויבערט פֿערנונפֿט און ליכט, דורך דער נאכט פֿון אַלטערטום האָסטו הערפֿאַרגעבראַכט ציוויליזאַציע און וויסענשאַפֿט, דורך די נעכט פֿון קנעכטשאַפֿט און פֿעלקער-מאָרד האָסטו הערפֿאַרגערופֿען די רעטערין, די רעוואָלוציע! קרבּ יום אשר הוא לא יום ולא לילה, עס נעהנטערט זיך איצטער אַ טאָג, אַ שרעקליכער טאָג, אין וועלכען טאָג מיט נאכט וועלען קעמפֿען פֿירכטערליך, און פֿון דער איצטיגער קאָפיטאַליסטישער שקלאַפֿעריי וועט דער אונערמידליכער פֿאַרטשריט בעשאַפֿען די פֿרייהייט פֿון די אַרבייטענדע מאַסען!

ובכן ואמרתם שבת רצח

און דאָן נאָך דער סאַציאַלער רעוואָלוציע וועט מען זאָגען, אַז דער געגענזייטיגער מענשען-מאָרד האָט אויפֿגעהערט.

אומז גבורותיו – זיינע הערשאַפֿט וועט דאָס אַרבייטער פֿאַלק אויסשפֿרייטען איבער אַלעס, וואָס מאַכט דאָס לעבען ווערט צו לעבען.

כי לו נאה, כי לו יאה

ווייל פֿאַר איהם פֿאַסט עס, איהם געהערט עס.

אדיר במלוכה, מעכטיג אין דער פֿערוואַלטונג פֿון אַלגעמיינעם וואוילשטאַנד; בחור כהלכה, געוועהלט ווי עס געהערט צו זיין, דורך דעם אַלגעמיינעם ווילען פֿון פֿאַלק, וועלען די ריכטיגע פֿערטרעטער פֿון פֿאַלק רעגולירען אַלע געשעפֿטען פֿון דעם פֿאַלק. גדודיו יאמרו לו, די גרויסע מאַסען וועלען זאָגען דיזער פֿערוואַלטונג לך כי לך, לך אף לך, לך הממשלה, כי לו נאה כי לו יאה! דעם פֿאַלק געהערט עס, פֿאַר דעם פֿאַלק פֿאַסט עס!

night of *toyhu-vovoyhu* [primordial chaos], you conjured forth a world. Through the night that reigned in the heads of primeval humanity, you conjured forth reason and light; through the night of antiquity, you brought forth civilisation and science; through the nights of slavery and genocide you called forth the saviour, the revolution! *Koreyv yoyim asher hu loy yoyim v'loy layloh* [there draws close the day which is neither day nor night], now there is drawing close a day, a terrible day, on which day and night will fight terrifyingly, and from the current capitalist slavery, tireless Progress will create the freedom of the working masses!

Uv'kheyn Va'amartem Shovas Rotsakh

[And So You Shall Say: Cease to Murder]

And then, after the social revolution, all will say, that the back-and-forth of human murder has ceased.

Oymets G'vuroysov [the boldness of his strength] – their own lordship will the working people spread over everything that makes life worth living.

Ki Loy No'eh, Ki Loy Yo'eh

[Since to him it is pleasant, since for him it is fitting]

Because for him it is fitting, it belongs to him.

Adir bimlukhoh [mighty in rulership], mighty in the management of the collective prosperity; *bokhur kahalokho* [properly chosen], appropriately elected, through the collective will of the people, the correct representatives of the people will regulate all the dealings of the people; *g'dudov yoyimru loy* [his multitudes will say to him], the great masses will say to this management *l'kho ki l'kho, l'kho af l'kho, l'kho hamemsholoh, ki loy no'eh ki loy yo'eh!* [Yours since it is yours, yours and only yours, yours is the governance; since to him it is pleasant, since for him it is fitting]! It belongs to the people, it is fitting for the people!

אחד מי יודע.

איינס ווער וויסט?	איינס ווייס איך: איין מענשהייט איז דא אויף דער וועלט.
צוויי ווער וויסט?	צוויי ווייס איך: אויף צוויי טיילען איז די מענשהייט געטיילט: אַרים און רייך.
דריי ווער וויסט?	דריי ווייס איך: קריסטליכע דריי-אייניגקייט פֿערפֿינסטערט די וועלט.
פֿיער ווער וויסט?	פֿיער ווייס איך: קאָפיטאַליזם, מיליטאַריזם, רעליגיע און רעגירונג פֿערקנעכטען דעם אַרבייטער-קלאָס.
פֿינף ווער וויסט?	פֿינף ווייס איך: אַלע פֿינף וועלט-טיילען בעהערשט דאָס קאָפיטאַל.
זעקס ווער וויסט?	זעקס ווייס איך: זעקס טאָג אין דער וואָך ווערט דער אַרבייטער פֿערשוואַרצט.
זיבען ווער וויסט?	זיבען ווייס איך: זיבען טאָג יום-טוב אין וואָך צעהלט דער גביר.
אַכט ווער וויסט?	אַכט ווייס איך: פֿון אַכט טאָג אַ יינגעלע ליידיט שוין פֿון רעליגיאָן.
ניין ווער וויסט?	ניין ווייס איך: ניין מאָנאַט אום צו אַרבייטען – דריי מאָנאַט ביז'ן טוידט.
צעהן ווער וויסט?	צעהן ווייס איך: פֿון צעהן געבאָט איז געוואָרען אַ תרי"ג.
עלף ווער וויסט?	עלף ווייס איך: עלף ברידער-הענדלער קאָנען נור רבנים און בטלנים פֿערגלייכען מיט עלף שטערען.
צוועלף ווער וויסט?	צוועלף ווייס איך: צוועלף לעכער איז דא אין אַ טוך בייגעל, און דאָס איז כנגד די צוועלף שבטים.
דרייצעהן ווער וויסט?	דרייצעהן ווייס איך: אויף דרייצעהן טויזענד כפרות טויג די קאָפיטאַליסטישע געזעלשאַפֿטסאַרדנונג!

Ekhod mi yoydeya?

[Who Knows One?]

Who knows one?

I know one: One humanity in the whole world.

Who knows two?

I know two: Humanity is split in two parts: poor and rich.

Who knows three?

I know three: Christian trinity darkens the world.

Who knows four?

I know four: Capitalism, militarism, religion, and government enslave the working class.

Who knows five?

I know five: All five continents are under capitalist tyranny.

Who knows six?

I know six: Six days a week the worker is downtrodden.

Who knows seven?

I know seven: Seven days of rest is all the rich man knows.

Who knows eight?

I know eight: Already from the eighth day, a boy suffers from religion.

Who knows nine?

I know nine: Nine months [of pregnancy] to prepare you for work, then three months [of retirement] until you die [of exhaustion].

Who knows ten?

I know ten: Ten commandments became a whole 613.

Who knows eleven?

I know eleven: Only rabbis and lazybones can liken eleven brother-sellers to eleven stars.

Who knows twelve?

I know twelve: There's twelve holes in a dozen bagels, to equal the twelve tribes.

Who knows thirteen?

I know thirteen: The capitalist social order is thirteen thousand times worse than useless!

חד עובדיה – איין ארבייטער.

חד עובדיה, חד עובדיה – איין ארבייטער, דזבין – וועלכען האָט געקויפֿט, אבא מסטרא – מיין טאָטע דער מייסטער, בתרי זוּי – פֿאַר צוויי גולדען, חד עובדיה, חד עובדיה. ואתא – און ער איז געקומען, בטלן – אַ ליידיג-געהער, ואכל און ער האָט פֿערדרענגט דעם אַרבייטער וועמען מיין טאָטע דער מייסטער האָט געקויפֿט פֿאַר צוויי גולדען – חד עובדיה, חד עובדיה. ואתא חנוני – און איז געקומען דער קרעמער און האָט אַרויסגעשטופט דעם ליידיג-געהער, וואָס האָט פֿערדרענגט דעם אַרבייטער, וועמען מיין טאָטע דער מייסטער האָט געקויפֿט פֿאַר צוויי גולדען – חד עובדיה, חד עובדיה. ואתא מלוה – און איז געקומען דער וואוכערער און האָט איינגעשלונגען דעם קרעמער, וואָס האָט אַרויסגעשטופט דעם ליידיג-געהער, וואָס האָט פֿערדרענגט דעם אַרבייטער, וועמען מיין טאָטע דער מייסטער האָט געקויפֿט פֿאַר צוויי גולדען – חד עובדיה, חד עובדיה. ואתא בנקירא – און איז געקומען דער באַנקיר און האָט אויפֿגעפֿרעסען דעם וואוכערער, וואָס האָט איינגעשלונגען דעם קרעמער, וואָס האָט אַרויסגעשטופט דעם ליידיג-געהער, וואָס האָט פֿערדרענגט דעם אַרבייטער, וועמען מיין טאָטע דער מייסטער האָט געקויפֿט פֿאַר צוויי גולדען – חד עובדיה, חד עובדיה. ואתא בנקרוטא – און איז געקומען אַ באַנקראַט און האָט פֿערניכטעט דעם באַנקיר, וואָס האָט אויפֿגעפֿרעסען דעם וואוכערער, וואָס האָט איינגעשלונגען דעם קרעמער, [וואָס האָט אַרויסגעשטופט דעם ליידיג-געהער], וואָס האָט פֿערדרענגט דעם אַרבייטער, וועמען מיין טאָטע דער מייסטער האָט געקויפֿט פֿאַר צוויי גולדען – חד עובדיה, חד עובדיה.

Khad Oyvadyoh – One Worker.

Khad oyvadyoh, khad oyvadyoh [one Obadiah, “servant of God”] – one worker, *d’zabin* – that [was] bought [by], *abo mastero* – my father the boss, *bisrey zuzey* – for two bucks. *Khad oyvadyoh, khad oyvadyoh.*

V’oso – then came a *batlen* – a bum, *v’okhal* [and ate up] and ousted the worker who my father the boss bought for two bucks – *khad oyvadyoh, khad oyvadyoh.*

V’oso khenvoni – Then came the shopkeeper and pushed out the bum, who ousted the worker who my father the boss bought for two bucks – *khad oyvadyoh, khad oyvadyoh.*

V’oso malveh – Then came the loan shark and swallowed up the shopkeeper, who pushed out the bum, who ousted the worker who my father the boss bought for two bucks – *khad oyvadyoh, khad oyvadyoh.*

V’oso bankiro – Then came the banker and devoured the loan shark, who swallowed up the shopkeeper, who pushed out the bum, who ousted the worker who my father the boss bought for two bucks – *khad oyvadyoh, khad oyvadyoh.*

V’oso bankruto – Then came a bankruptcy and annihilated the banker, who devoured the loan shark, who swallowed up the shopkeeper, who pushed out the bum, who ousted the worker who my father the boss bought for two bucks – *khad oyvadyoh, khad oyvadyoh.*

ואתא קריזיתא – און איז געקומען אַ קריזיס און האָט פֿערברענט דעם באַנקראַט, וואָס האָט פֿערניכטעט דעם באַנקיר, וואָס האָט אויפֿגעפֿרעסען דעם וואוכערער, וואָס האָט איינגעשלונגען דעם קרעמער, [וואָס האָט אַרויסגעשטופט דעם לייד־געהער], וואָס האָט פֿערדרענגט דעם אַרבייטער, וועמען מײן טאַטע דער מייסטער האָט געקויפֿט פֿאַר צוויי גולדען – חד עובדיה, חד עובדיה.

ואתא הריוולוציא הגדולה – און איז געקומען די סאַציאַלע רעוואָלוציע און האָט געקוילעט דעם קריזיס, וואָס האָט פֿערברענט דעם באַנקראַט, וואָס האָט פֿערניכטעט דעם באַנקיר, וואָס האָט אויפֿגעפֿרעסען דעם וואוכערער, וואָס האָט איינגעשלונגען דעם קרעמער, [וואָס האָט אַרויסגעשטופט דעם לייד־געהער], וואָס האָט פֿערדרענגט דעם אַרבייטער, וועמען מײן טאַטע דער מייסטער האָט געקויפֿט פֿאַר צוויי גולדען – חד עובדיה, חד עובדיה.

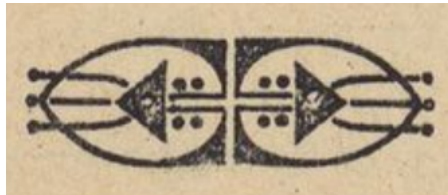
ואתא הסאַציאַליזם ברוך הוא – און איז געקומען דער סאַציאַליזם – געבענשט זאָל ער זיין – און האָט געמאַכט אַ סוף צו דער רעוואָלוציע, וואָס האָט געקוילעט דעם קריזיס, וואָס [האָט] פֿערברענט דעם באַנקראַט, וואָס האָט פֿערניכטעט דעם באַנקיר, וואָס האָט אויפֿגעפֿרעסען דעם וואוכערער, וואָס האָט איינגעשלונגען דעם קרעמער, וואָס האָט אַרויסגעשטופט דעם לייד־געהער, וואָס האָט פֿערדרענגט דעם אַרבייטער, וועמען מײן טאַטע דער מייסטער האָט געקויפֿט פֿאַר צוויי גולדען – חד עובדיה, חד עובדיה.

V'oso kriziso – Then came a crisis and burned up the bankruptcy, that annihilated the banker, who devoured the loan shark, who swallowed up the shopkeeper, who pushed out the bum, who ousted the worker who my father the boss bought for two bucks – *khad oyvadyoh, khad oyvadyoh*.

V'oso harevolutsyo hag'doylo [the great revolution] – Then came the social revolution and slaughtered the crisis, that burnt up the bankruptcy, that annihilated the banker, who devoured the loan shark, who swallowed up the shopkeeper, who pushed out the bum, who ousted the worker who my father the boss bought for two bucks – *khad oyvadyoh, khad oyvadyoh*.

V'oso hasotsializm borukh hu – Then came Socialism – blessed be he – and made an end to the revolution, that slaughtered the crisis, that burnt up the bankruptcy, that annihilated the banker, who devoured the loan shark, who swallowed up the shopkeeper, who pushed out the bum, who ousted the worker who my father the boss bought for two bucks – *khad oyvadyoh, khad oyvadyoh*.

פירושים זענען מעהר נישט נויטיג און ווער ס'פערשטעהט נישט, דעם וועט שוין גאָר
נישט העלפֿען. ובכן ובא לעולם הסאָציאַליזם הגואל במהרה בימינו אמן!

No further commentary is necessary, and whoever still doesn't understand, nothing will help. *Uv'kheyn uvo lo'oylom hasotsializm hagoyeyl bimheyroh b'yomeynu omeyn* [And so, may there soon come to the world Socialism, the saviour, speedily in our days, amen]!

